

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az erdélyi róm. kath. status fölvirata az országgyűléshez az erdélyi róm. kath. középtanodák érdekében.

II.

Az előbbi pont alatt előadottakból az is következik, hogy az erdélyi róm. kath. Status középiskoláinak fentartására szolgáló tanulmányi alap nem állott és jelenleg sem áll a kormány, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium kezelése alatt, legkevesebb oly értelemben, mint a magyarországi róm. kath. tanulmányi alap. Ezen állítás megdönthetetlen igazságát bizonyítja az erdélyi rk. tanulmányi alap tetemesebb törzsvagyonának eredete, az alapnak a multban történt és a jelenben történő hasznosítása, nemkülönben kezelése.

Tanulmányi alapunk legtetemesebb törzsvagyonát, a kolozsmonostori uradalom képezi. Ezen uradalmat 1059. körül I. Béla adományozta a szent Benedekrendieknek. Más királyaink ez alapítványt idők folytán tetemesen gyarapították, de a 16-ik század sajnos mozgalmában Izabella és Zápolya János Zsigmond kormánya alatt, az uradalom secularizáltatott. Később Báthory István Erdély fejedelme és Lengyelország királya, a kolozs-monostori uradalmat több mellékjavakkal együtt akkori tulajdonosaiktól saját pénzén megvásárolta és 1581. évi május 12-én kelt adománylevelénél fogva, a kolozsvári róm. kath. főiskolának adományozta. Minthogy a főiskola vezetői a Jezsuiták voltak, az alapítvány jóvedelmét is ők élvezték; azonban az adománylevel tartalma és intentiója bárkit is meggyőzhet arról, hogy ezen alapítvány az erdélyi róm. kath. ifjuság oktatásának biztosítására lett szánva kizárólagosan,

s csak esetleges dolog az, hogy az uradalom jóvedelmét a Jezsuiták is, mint tanárok élvezték. Néhány év letele után, a megújult vallási zavargások idejében, a Jezsuiták az országból kiutasítván, az erdélyi protestáns fejedelmek alatt a kolozsmonostori uradalom a *katholikusoktól minden kárpótlás nélkül a Fiscus részére lefoglaltatott s egyes részei inscriptionaliter elzálogosítottak*. Midőn a 17-ik század vége felé Erdély a dicsően uralkodó ausztriai ház fennhatósága alá került és a Lipót-féle hitlevél kihirdettetett, a katolikusok és protestánsok között némely templomok és javak végett felmerült sérelmek tárgyalása következtében a Rendek között létrejött kölcsönös megállapodás folytán I. Lipót 1693. évi ápril 9-én kelt legfelsőbb elhatározásával az erdélyi Karok és Rendeknek megengedte: quod quindécim florenorum millibus pagum Monostor a moderno possessore redimere et Catholicis jure perennali, in usus Ecclesiarum et Scholarum catholicarum applicandum tradere possint. A mi megis történt, s a katolikusok az uradalmat a Báthory-féle adománylevel értelmében a Jezsuiták használatába bocsátották. III. Károly 1732. évi október 15-én kelt legfelsőbb elhatározásával megengedte, hogy a Jezsuiták *a kincstár minden megterhelhetése s minden remélhető kárpótlás nélkül, saját pénzükön, a kolozs-monostori uradalom többi részeit is, melyek még idegen kézen vannak, kiválthassák*. A váltásösszeg előállítására a katolikusok tetemes áldozatokat hoztak, így például Báró Apor egymaga harmincezer firtal járult a megváltási művelethez. Az ekkép ismételen megvásárolt kolozs-monostori uradalom, mint az ifjuság nevelésére szolgáló kizárólag kath. tulajdonbirtok, az 1744. évi 8-ik t. cz. által a korona javak (pura fiscalitas) sorából örök időkre

kitöröltetett. Az erdélyi katolikusok az egész kolozsmonostori uradalmat ekkép megszerezvén, mi volt természetesebb, minthogy az erdélyi kath. Status a dominiumot, mint kizárólagos saját tulajdonát, a Jezsuitarendnek 1773-ban történt feloszlata után, legfelsőbb jóváhagyással az erdélyi róm. kath. tanulmányi alap törzsvagyonává tette.

Tanulmányi alapunk kisebb törzsvagyonát képezi azon 116,618 frt, melyet a jezsuita vagyomból Mária Terézia oktatási célokra kiadatni rendelt. Az alap gyarapodott megtakarítások által és egyes jötevők adományaival, kik, között Kovács Miklós néhai erdélyi püspök 37,654 frt 80 kr. adományával tündöklök.

A tanulmányi alapot, mint egyéb erdélyi kath. alapokat, az apostoli király ő Felsége legfőbb felügyelete alatt a „Catholica Commissio“ kezelte. Névszerint a kolozs-monostori uradalmat hosszú időközön át, mint az erdélyi kath. Status időszerinti fejei, az erdélyi püspökök kezelték és szolgáltatták be a jövedelmet a tanulmányi alapba. 1849-ben, törvényellenesen az uradalom a püspöki kezelés alól kivonatott ugyan, és kincstári kezelés alá került, mi a tanulmányi alap jövedelmének kipótolhatlan csökkenésével járt; de a magyar alkotmány helyreállításának kezdetén az uradalom is a kath. bizottság, később az erdélyi egyházmegyei Igazgató Tanács kezelése alá került, s ezen autonomicus testület kezelése alatt van ma is.

A tanulmányi alap pénztökéje az erdélyi királyi kincstárnál és magánosoknál volt elhelyezve. Ugy a pénztökek, mint a kolozs-monostori alapítványi uradalom után befolyó jövedelmek, a kincstárnál levő alapítványi pénztárba szolgáltattak be. A kincstár lévén tehát a tanulmányi alapnak pénztárnoka, a püspök és a Catholica Commissio a jövedelmeket nyilvántartották, a kath. bizottság a püspök előterjesztésére a tanárok fizetését és az iskolák szükségére megkívántató összegeket az alapítványi pénztárnál utalványozta. Így történik ez ma is.

A bevételek és kiadások az alapítványi pénztárnál, s vidéken az adóhivatalok közvetítésével történvén, mi természetesebb, minthogy a kincstár, mint az alap pénztárnoka készíti el az ő tisztviselői által a bevételekről és kiadásokról szóló kimutatásokat, melyek az előirányzat és a számadás összeállításához szükségesek. Az erdélyi r. k. tanulmányi alap költségvetését a ministeri számvevőség állítja össze az erdélyi egyházmegyei autonom testületnek, az Igazgató Tanácsnak javaslatai és utasításai alapján, ugyszintén a számadásokat is. Ugy a költségvetést, mint a számadásokat hozzánk netáni észrevételeink és hozzájárulásunk megtétele végett mindig leküldeni tartozik.

Nemcsak a kolozs-monostori uradalmat, hanem a tanulmányi alapnak az alapítványi főpénztárnál őrzött pénztökeit is az erdélyi kath. Status állandó képviselői kezelik. Az alap ezen részénél időnként eszközölt pénzümveleteket az alapítványi főpénztár és a ministeri számvevőség, az egyházmegyei Igazgató Tanács utasítására, ugy hajtja végre, mint az utasítás szól. Az

alap megtakaríthatott jövedelmeit tökéletes végett az Igazgató Tanács helyezi el. Az alap peres ügyeinek intézésére külön jogügyi tanácsost tartunk.

A mi legdöntőbb, az alap költségvetésében csak azon szükségletek találhatnak fedezetet, melyeket a püspök és Igazgató Tanács ilyenekül javaslatba hoz, vagy elismer. És épen ily nagy fontossága az is, hogy a vallás- és közoktatásügyi ministerium, tekintettel az erdélyi egyházmegye önkormányzati jogaira, az erdélyi kath. alapokból utalványozásokat még a megállapított költségvetés keretén belül sem tehet, s így az erdélyi róm. kath. tanulmányi alaptól sem.

Tanulmányi alapunk eredete, kezelése és hasznosítása tehát világosan bizonyítja, hogy az erd. róm. kath. tanulmányi alap nem áll a vallás- és közoktatásügyi ministerium kezelése alatt. Épen azért nagyon feltűnő a törvényjavaslat azon hézag, hogy az erdélyi kath. Status középiskoláinak fenttartására szolgáló alapról sehol sem emlékezik, az iskolák osztályozásánál sem veszi ezen alaptól fentartott középiskolákat illő tekintetbe, s a ministeri indokolásban mégis az mondatik: „Arra igyekeztem hogy az iskoláknak jelleg szerinti csoportosításával a valódi tényállást tüntessem fel egyfelől, másfelől . . . a tanulmányi alap jogi természete iránti függő kérdésnek legkevésbé se praejudicáljak.“ Még feltűnőbb irányadóul tekinthető némely egyének azon tendenciája, hogy az erd. kath. Status középiskoláinak törvényes jogi állása ignoráltassék s középiskoláink azon iskolák csoportjába állittassanak, melyekről a törvényjavaslat 2-ik §-a szól.

III.

Az erdélyi kath. Status önkormányzati jogaiból, kath. középiskoláink fenttartására szolgáló alapunknak fennebb kifejtett eredete-, hasznosítása- és kezeléséből önkényt következik: hogy az erd. róm. kath. gymnasiumok soha sem állottak s jelenleg sem állanak a vallás- és közoktatásügyi ministerium rendelkezése és közvetlen vezetése alatt. Ezen állítás megdönthetetlen igazságát folytonos és megczáfolhatatlan tények igazolják. Hogy iskoláink és nevelő intézeteink legfőbb igazgatója az erdélyi püspök volt és jelenleg is az, — országosan tudva van. A püspöki levéltár szakadatlan láncolatban tanuskodik arról, hogy a gymnasiumi igazgatókat és tanárokat az erdélyi püspök nevezte ki, mint a kath. iskolák legfőbb igazgatója s az erdélyi kath. Status feje; hogy középiskoláink bel- és külügyeit a catholica commissióval, a kath. bizottsággal és végül az Igazgató Tanácscsal együtt intézte, a tantervet megállapította, előírta, módosította, a tankönyveket meghatározta stb. mint azt a körülmények megkívánták s az iskolák haladása szükségessé tette; hogy a tanárok fizetését szabályozta, megállapította s az intézetek szükségéinek fedezéséről gondoskodott, hogy a középiskolai igazgatók jelentései, javaslatai a püspökhöz intéztettek és általa láttattak el; hogy a kormány super-inspecto gyakorlásához szükséges intézkedések

a püspökhöz küldettek, s a szükséges adatok a püspök által lettek a kormány-közegeknek átszolgáltatva.

Tudva és ismerve az erdélyi kath. Status középiskoláinak most érintett kormányzását és vezetését, valóban feltűnő, miszerint találkozhatnék alkotmányos országunkban egyén, ki azt állithassa, hogy az erdélyi kath. iskolák a vallás- és közoktatásügyi minister rendelkezése és közvetlen vezetése alatt állanak.

Nem vonakodtunk soha a magas kormány főfelügyeleti jogát elismerni; sőt előzékenységünk oly nagy volt, hogy a főfelügyeleti jog közvetlen gyakorlásával felruházott kormányi megbízottat mi magunk értesítettük iskoláink ügyeiről, azok megtekintését készséggel szemléltük, az érettségi vizsgák- és más alkalmakkor a megbízottnak megtiszteltetésül a főbb helyet juttattuk.

Talán épen ezen loyális előzékenységünk szolgált arra, hogy az erdélyi kath. Status önkormányzati jogai ignoráltassanak; talán épen ezen előzékenységünk szülte azt, hogy a törvényjavaslat bevallott tendenciája, az erdélyi kath. autonom középiskolákat a vallás- és közoktatásügyi minister rendelkezése és közvetlen vezetése alá kívánja vonni. Pedig a legkisebb mérvű méltányosság művelt országban azt hozná magával, hogy midőn az erdélyi kath. Status a magas kormány főfelügyeleti jogát készséggel elismeri és illő tiszteletben tartja, viszont a kath. Status törvénybiztosította önkormányzati jogait, a magas kormány is ismerje el, tartsa és tartassa mások által is tiszteletben. Most véljük érthetni, hogy protestans atyánkfiai a kormányi főfelügyeletet főbb részeiben miért perhorrescálják annyira? Talán azért, hogy a kormányi főfelügyelet szó nélküli acceptálása, magának az autonomiának tagadására, hogy ne mondjuk, confiscálására vezethetne, mit az erdélyi kath. Statussal szemben — bevallott nyilatkozatok után mondvá — a törvényjavaslat már most megpróbál érvényesíteni; és ezt akkor teszi a törvényjavaslat rejtett tendenciája, midőn a ministeri indokolás azt mondja: *hogy az önkormányzati jogokat nem megszorítani lehet a mai törvényhozás fóladata.*

Mélyen tisztelt képviselőház! megismertetvén a fennebbieken az erdélyi kath. Status középiskoláinak törvényes autonom jogi állását, tisztetetteljesen fordulunk a magas törvényhozó testülethez, kérvén, hogy a „gymnasiumi és reáliskolai oktatásról“ szülő törvényjavaslat tárgyalásakor, annak hiányait kiköszörülven, méltóztassék abban világos kifejezésre juttatni azt is, hogy: *az erdélyi róm. kath. Status középiskolái az autonom gymnasiumokhoz tartoznak, s mint ilyenekre a törvényjavaslat VI-ik fejezetének szabványai irányadók.* Szerény véleményünk szerint az erdélyi kath. Status jogait akképen lehet a törvényjavaslatban megnyugtató kifejezésre juttatni, ha a második §. végén, külön bekezdés alatt kimondatik, hogy: *„az erdélyi róm. kath. középiskolákra nézve a jelen törvény VI. fejezetében foglalt határozatok érvényesek.“*

E módosítást megkívánja gymnasiumaink ismerte;

tett jogi állása,* de megkívánja a valódi tényállás is, mit a ministeri indokolás az iskolák osztályozásánál respectálni kíván. Méltóztassék azért a mélyen tisztelt országgyűlés, a fennebb érintett, vagy más czélszerű módon, az erdélyi róm. kath. középiskolák törvényes jogi állását, a megalkotandó törvényben megnyugtató, igazságos kifejezésre juttatni. Károlyfehérvárrt, 1882. január 13-án. Az erdélyi róm. kath. Status nevében: Dr. Fogarasy Mihály, s. k. erdélyi püspök. Báró Josika Lajos, az erd. r. kath. Status világi elnöke. Dr. Éltés Károly, az erd. r. k. Status ig. tanácsának előadója. Dr. Finály Henrik, s. k. a r. kath. Statusgy. világi jegyzője.

E m l é k i r a t,

melyet Fm. Haynald Lajos bíbornok érsek ur a nagymelt. püspöki kar nevében a középtanodai törvényjavaslatot illetőleg az országgyűlés közoktatási albizottság 1882. febr. 9-én tartott gyűlésen előterjesztett.

Tisztelt képviselőházi bizottság! A magyar kath. főpapság mindenkor tapasztalta a mostani Cultusminister Ur ő excellentiájának a katolikus iskolai ügyek elintézésében tanusított méltányosságát s azon kétségtelen jóakaratot, melyet kath. középtanodáinknak, (mert bármily néven is szeressék azokat nevezni, kik a kétségtelen jogi állást szándékosan ignorálják, mi csak ilyeneknek ismerjük, ilyeneknek engedjük neveztetni), a főnálló és mi általunk soha nem helyeselhető situatio által fölerőszakolt elvi állavából fejlődő nehézségeknek időnként való elenyésztetésében bizonyított. S épen azért jövőre is igazságszeretetében és jóakaró előzékenységében bizva, a részéről származható nekézségektől nem tartanánk.

És e sorban szívesen bevallom, köszönettel tartozunk már most is az előbbi gymnasialis törvényjavaslat egy nyomasztó pontját corrigáló s az iskolai magas czélokra való tekintettel bírkü előtt is teljesen megvédhető javaslatáért, melynélfogva a szerzetesrendek tanáraitra nézve nem követelvén többé az alkalmaztatásukra v a g y v á l t o z t a t á s u k r a való ministeri előleges jóváhagyást, elégségesnek mondja tanárok beállításáról való utólagos jelentést, mely a kormánynak különben is megadja a módot: az illetőknek tanítói képességéről még elég jókor tudomást szerezni; — hogy ne emlitem, miként ez nem nekünk adott kedvezmény, mert a törvényjavaslat szerint a kormány a nemkatolikus felekezeti iskolák tanárai beállítására még ennyi befolyást sem gyakorol.

De valamint sem a bizalmokat ekként örvendő kifejező mostani főreie a kath. érdekeknek, sem a közoktatásügyi kormány ez időszerinti vezetője itt örökké nem maradunk — az isteni Gondviselés így vagy úgy rendelkezhetvén mindnyájunkról, — a kath. egyház pedig és annak saját hite és elvei szerint nevelendő nemzedéke maradni fog; maradni fognak tanai, érdekei, jogai: ugy ezeknek köteleességszerű s lelkiismeretesen ellátandó szolgálatában kell hogy az egyház intéző körei mindazokra oda mutassanak, mik az annak

elveire, érdekeire nézve veszedelmet rejthetnek vagy bizonyosan kártékonyakká válni indulnak; — sőt tovább menve, ezeknek orvoslását minden illő helyen sürgetni, eszközölni elodázhatlan teendőik közé tartozik.

Ily szándékkal ily kötelességteljesítés végett közeledem én is, mint a kath. egyháznak egyik főpásztora, az ország Primásának ez esetre meghatalmazottja, számos kartársamnak előttem ez alkalomból kifejezett nézetei és kívánatai tolmácsa, de úgy is mint egy érseki alapítványu katolikus gymnasiumnak alapító-utódi főntartója, most a tisztelt képviselőház bizottságához, kiemelendő azokat, miket vitalis érdekeinkre és iskoláinkra való tekintettel a bizottsági tárgyalás alatt álló középtanodai törvényjavaslatra nézve elhallgatnom nem szabad.

Névszerint főnhangon kell nyilatkoznom azon elvi felfogás ellen, mely a kath. középtanodákat, valódi természetök félreismerésével, a más vallásfelekezeti iskoláktól államjoggyakorlati tekintetben megkülönböztetvén, reájok nézve nyomasztó, elv- és érdeksértő s kétségtelenül károsra válható befolyást országos törvény által akar megörökíttetni.

Hogy félre ne értessem, előre bocsátom, hogy a magyar Cultus-miniszternek a magyar kath. Egyház királyi Fővédura jogai tekintetéből gyakorlandó helyes és hasznos befolyását azon kath. tanodáinkra nézve, melyek a ministerium által kezelt alapból dotáltaknak, segélyeztetnek, a legfőbb patronatusi joggyakorlatnak további rendezéseig nem nehezményitem, maga épségében megtartatni akarom; — de azon, a véduri viszonyból nem folyó és a középtanodai törvényjavaslatban bőven kifejezésre jutott állapotot, melynél fogva a többi felekezeti gymnasiumoknak engedett szabadabb működés a mieinktől megtagadtatván, az épen ezáltal katolikus érdekeinkre nézve hátrányossá, károsra válik, helyeselni, azt törvényhozói hivatásomban a bekövetkező főrendiházi tanácskozásokkor elfogadni képes nem vagyok. S épen ennek akarok adni kifejezést követhető tiszteletteljes előadásomban.

Semmikép helyesnek nem tartom a törvényjavaslatban érvényre jutott azon alapérvelést:

I. mintha a kath. egyház autonomiával nem bírván, oly befolyást tanintézetekre, mint a milyet a törvény az autonomiával bíró protestans felekezeteknek s kétségkívül a görög-keleti keresztényeknek és az izraelitáknak törvény által biztosíttatni akar, nem gyakorolhat; s továbbá:

II. melynél fogva a napnak ragyogó fényét is hosszú tárgyalásu eljárásokkal begyőzöttetni kívánó, nem kétlem, jóakaró köröknek tetszett a sok százados országos meggyőződés és gyakorlat, az illető alapító levelek és királyi fővédnöki adományozások, az 1548., 1550., 1560. 1790/1-ki stb. köztudomásu törvények értelmében kétségtelenül katolikus alapoknak tulajdonjogi természete fölött kérdést támasztani, és ezen, minden positiv alapot nélkülöző, de Magyarország előszülött egyházát jogaiból kiforgatni indult kétségnek prakti-

kus kifejezést adva, egy tulajdonjog vizsgáló, új divatu neoaquisticus bizottságot kiküldeni, melynek munkavégzése évről évre elhalasztatván, nem kétlem, minden igazságtalan szándékosság nélkül mégis az eszközöltetik, hogy a csinált homályban a törvényhozói eljárás a kath. egyházra nézve hátrányos működésű legyen, mint ezt a jelen törvényjavaslat is elegendőképen tanúsítja.

Mondom, semmikép el nem fogadhatom ezen két *πρότων ψευδος*-t, a melynek meg nem állható (nem csak irgatag, hanem kétségkívül semmis) alapjára az új középtanodai törvényhozás (ugy látszik) épülni akar.

Nem fogadom el az első tarthatlan alapelvet, mert meg van a kath. anyaszentegyháznak a maga természet szerű, mindenkor elismert autonómiaja, melyet az évszázadok lefolyása alatt mindig érvényesített, melynek a királyi véduri jogoknak az egykori dominans katolikus vallásu állam közegei által való gyakorlata semmikép sem vala tagadója, úgy mint a mely a katolikus egyháznak nem kárára, nem jogi csorbitására, nem bármily praejudiciumára, hanem épen protectionalis előnyére akart szolgálni. Mely királyi véduri jog tehát most is, a megváltozott vallás-politikai situatio aerájában, a törvényhozás részéről az egyház károsítására igazságosan nem használtathatik fel; különösen nem azon tekintetből, hogy az egykori katolikus állami közegek helyébe az új parlamentararis állami felelős miniszter lépett, mert ez is nem egy új fölfogásu, hanem csak egy a régi gyakorlatot egyelőre becsületesen helyettesítő, azt semmikép nem alteráló, nem vitáló befolyást gyakorolhat.

Semmikép nem szolgálthat továbbá alkalmat amaz egyházi autonomia tagadására vagy practicus ignorálására az sem, hogy azon parlamentararis természetű autonomia, melynek tárgyalásába mi 1870—1-ben a főforgó időkörményeknél fogva Istenben elhunyt nagynevű báró Eötvös József miniszternek iniciatívájára bebocsátkozván, az iránta folytatott congressusi működésének eredményét legfelsőbb helyen bemutattuk, a legfelsőbb elintézésében nem részesült.

Mondom, ez sem téveszthet meg senkit egyházunk autonomiája körül, mert főnáll mégmindig az egyháznak évezredes régi autonomiája, melyet tőle eldecretálni, őt jogtalanannak tekinteni s mint ilyenről sine me de me érdekeink kétségtelen kárára intézkedni ott, hol nem önkény uralkodik, hanem jog és igazság tiszteletben tartatnak, nem lehet.

Azon új autonomia is semmiképen nem érvénytelenithette fölállítatásának szándékával és előkészítésével az egyháznak mindenkor meglevő, mert ennek főnállása által is bebizonyított autonomiáját; csak kitéghatta volna létrejöttével az ősi autonomiának keretét, módosíthatta volna külső joggyakorlatát külső működési eljárását.

Meg van az egyháznak autonomiája, mely 1. a legelső fokozatban az eddig is igen sok helyen főnálló plébániai egyházi képviseletekben, az egyház-megyék

tanodáinak helyi iskolaszéki, espereskerületi és központi gondozásában, igazgatásában; 2. a majdnem kizárólag főpapi és papi alapítványoknak egyházmegyei (és illető vagy püspöki, vagy káptalani ellenőrzés mellett való) kezelésében; 3. a legfelsőbb helyen valaha a dominans katolikus egyház ügyeit a királyi Védur nevében és szolgálatában kezelő, kancelláriai és helytartótanácsi működésben az ecclesiastica és a studiorum Commissio hivataloskodásában találta kifejezését, eszközeit, — mindezek vagy régi állásukban vagy ideiglenes helyettesítésükben megvannak most is. — Azon körülmény, hogy az ország alkotmányának formája megváltozott ezen autonómiát nem alterálhatta, vitiálhatta jogaiban, működésében, mint az a protestánsok sajátságos autonómiáját nem vitiálta.

De hogy a magyarok valláséletében később jött protestantizmus autonómiájának érvényesítési módjához nem hasonló az ő magyar régi egyház autonómiája; az, valamint a két vallástársulatnak eltérő alaptanából és elveiből származik, ugy a katolikus egyház autonómiájának ignorálására és tagadására csak az egyház természetét tökéletesen félreismerő felekezeti elleneseket vagy katolikus doctrinaire idealistákat vezethet félre.

A mi a második érvelést, t. i. a katolikus tanodák és tanulmányi alap birtokjogi természete iránt fölvetett kérdést illeti: azt kevéssel végezhetem.

Ha valaki birtokjogomat gyanúsítja, tagadja: nem nekem, az évszázados birtokot öröklőnek kell jogomat begyőzni, hanem neki az ő tagadását. Addig, míg ezt nem teszi, engem kedvezőtlenebb állapotba helyezni, jogtalanabbnak tartani, decretálni, mint azokat, kik nálam több joggal nem birnak: valóban, akár közigazgatási, akár törvényhozói tekintetből flagrans birtokzavarás, igazságtalanság.

Igenis, megzavarása egy régi birtoknak. Hiszen maga a miniszteri indokolás a törvényjavaslat 25. lapján mondja, hogy: „Az egyház földéről hajtott ki eredetileg az iskola . . . Magyarországon a kath. egyház volt az első iskola-állító“; — méltán hozzáadván, hogy „a protestáns egyház . . . fűslyt fektetett az iskolákra. A népoktatásügy még ma is tulnyomólag a felekezetek kezében van.“ S helyesen. Ne is vegyek ki azt az egyházak kezéből, ha magyar népünknek legszentebb szellemi és erkölcsi vagyoniában való megtévesztését, megfogyatkozását maga a haza és nemzet nagy kárára tapasztalni nem akarják. „Már is tapasztalhatja minden élesen észlelő s gondolkozó férfiú nem egy helyen a felekezet nélküli elemi közös iskolák hatásának sajnos következményeit.

De mi az elemi iskolákra nézve áll, ez álljon a középoktatásra nézve is. S legyen itt is egyenjogúság. Avagy mily joggal veszi a törvényjavaslat az ősrégi iskola-állító? azt, mit az ifjabb iskola-állítónak helyesen megad? Hiszen mi az egyre nézve igazolt és nem káros: az a másokra nézve is csak az lehet.

Ha azt állítja a felekezeti iskoláról a miniszteri

indokolás: „Főntartásuk, fejlesztésök azért fontos, mert az állam terhének egy jelentékeny részét viselik, mert a közoktatás terén üdvös a verseny, az egyéni fejlődés, a decentralisatio:“ ki viseli jelentékenyebb részét az állami tehernek, mint a katolikusok? Kinek pénzén tartatik fön a legtöbb gymnasium? A katolikusoknak kétszer annyi iskolájuk van, mint a más vallásfelekezeteknek együttvéve.

Ne is említse senki ezeknek ellenében a mindjárt a törvényjavaslat elején categorizált iskolák közötti különbözetet.

Hiszen maga a miniszteri indokolás sem tagadhatja iskoláink felekezeti természetét.

Ugyanis így nyilatkozik:

1. „Az állami költségvetésből fentartott gymnasiumok államiak.“

2. „A tanulmányi alapból fentartott gymnasiumok tényleg*) katolikus felekezeti jellegűek s így államiaknak határozottan nem állíthatók.“ (Igenis! nem; főleg, ha egy, a dolog természetében nem gyökerező tulajdonjog-kutatásra kiküldött képviselőházi bizottság ingatag, alapján tul, maguk iskoláink keletkezési történetébe, alapítványi leveleibe betekintünk.)

3. „A szerzetesrendek által ellátott középiskolák (mondja továbbá az indokolás), melyek a tanulmányi alapból fentartottaktól különböző jogalapon állanak, s jelesen a tanerők alkalmazására nézve azoktól eltérőleg is igazgatnak“ . . . Nehéz volna azon homályos „különböző jogalap-féle állítást“ begyőzni, ha az alatt nem ugyanazon egy katolikus egyház kétségtelen birtokjogának lényegtelen elágazásáról akar valaki szólni. Ezek is, azok is a tisztán látni akarónál minden kétséget kizáró katolikus jellegű iskolák.

Igy tehát az indokolás világosan katolikus felekezetről, iskolák tényleg katolikus felekezeti jellegéről beszél: de a törvényjavaslat hol előjogokról van szó, a felekezetek alatt csak a nemkatolikusokat részesíti kedvezésben.

Ha azt állítja az indokolás, hogy: „A nem állami vezetés alatt álló középiskolák nehezen vonhatók mindenben egyenlő rendelkezések alá;“ — „a hitfelekezetek által főntartott középiskoláknak, jelesen a protestánsokéinak nagyobb önkormányzati jog van törvény által biztosítva;“ . . . nekik „nevezetes jogokat biztosított (a középiskolákat illetőleg is), a melyeket nem megszorítani, vagy épen visszavenni, sőt más felekezetekkel és magánosokkal is megosztani lehet, a mai törvényhozás feladata“: helyes! csak ne tagadná is meg ezután a törvényjavaslat a katolikusoktól azon jogokat, melyeket a protestánsoknak méltán biztosít.

Ne is mondja a miniszteri indokolás szerint senki: a protestánsok már 1790-ben kapták a jogokat, a katolikusok mindig állami fölügyelet alatt állottak. — Ennek az uralkodó vallásul a katolikus hitet elismerő régi Magyarországon volt értelme.

*) Nemcsak tényleg, hanem jogilag is.

Katholikus volt az állam, [katholikus bizottságok által gyakorolta a Fővéd ur patronális jogait,] míg most a felekezeten állannak minisztere, ki ma katolikus (s általunk méltán tisztelt igazságszereteteért, jóakaratáért celebrált férfi!), de a jövőben, s ha csak a késő jövőben is, (mert törvények nem csak mostanra, hanem a jövőre s esetleg a nagyon késő jövőre is hozatnak,) nemkatholikus s nemkeresztény is lehetne, azon 1790/1-ben sanctionált protestáns joggyakorlattal parallel fennállott katolikus gyakorlattól eltérve, kizárólag rendezi iskolágyűnkét. Ha a tényleges állapotot a törvény meg nem szünteti, akkor a protestánsokkal szemben jogtalanná decretálja a katolikus egyházat, megfosztja azt s törvényes öreit a püspököket, elvitázhatlan és megtörhetlen jogokkal, a katolikus ifjuság teljesen katolikus szellemben való nevelésére való közvetlen fölügyelettel, a mely valóban nemcsak az 1 - 2 órai hit-tanulásra, hanem a nevelés egész irányára terjed; — kiforgatja az iskolákat jogalapukból, kivétkezeti természetökből, s veszedelmes praecedent állít fel rájuk nézve a törvényhozásban.

Láttuk a katolikus egyháznak a törvényes felekezeti jogállásból azárékított kiszorítását; lássuk most a következményeket azon részletes jogokban, melyeket az új törvény helyesen ad meg a nemkatholikus felekezetek iskoláinak, ellenben alap nélkül megtagad a katolikusokétól.

Egyszerű felsoroljuk elégséges lesz a tett külön-bözés jelentőségének kiemelésére, azon előrebo-csátott megjegyzéssel, hogy az, mit a törvényjavaslat nemkatholikus iskoláknak megad, azt a katolikusoktól megtagadja.

1. 74. §. A felekezetek (azaz: a nemkatholikusok) sőt maguk rendelkeznek tanintézeteikkel, 2. ők gyakorolják az igazgatást, az igazgatási jogokat, 3. ők kezelik a vagyont, 4. ők alkalmazzák a tanárokat, s a fegyelmi eljárásról gondoskodnak; — 84. §. a tanárokat szabadon választhatják. 5. 76. és 77. §. Iskoláikra nézve a miniszter az osztályok és évfolyamok számának, a szorgalmi idő mennyiségének s a köteles tantárgyaknak csak minimumát határozza meg. 6. 77. §. A felekezeti hatóság állapítja meg a tanrendszert, tantervet, tankönyveket. 7. 79. §. A felekezetek határozzák meg a tannyelvet. 8. 81. §. A felekezeti gymnasiumba való fölvételt, ille öleg a fölvételi vizsgálat tárgyát és a megkívántató előismereteket a felekezetek határozzák meg. 9. Szintny a fölvételi díjat. 10. 83. §. A felekezeti egyházi hatóság engedélyt adhat, egyik felekezeti intézetből a másikba átmehetésre, ugyanazon intézet felsőbb osztályába való föllépésre, elégtelen tanjegyek kijavítására, osztályok összevonására. Csak-hogy utóbb be kell a miniszternek jelenteni. 11. 89. §. Az érettségvizsgálati utatitást nemkatholikus felekezeti főhatóságok maguk adják . . . de be kell mutatniok.

Mindezt a törvényjavaslat nem adja meg a katolikus iskoláknak, hanem minden jogokat a minis-teriumra ruházza.

Pedig ha, ismétlem a föntmondottakat, a tudományos művelődés előmozdítása tekintetéből ezen enged-mények jók: miért tagadtnak meg azok a mi tan-ügyünköt; — ha nem jók; miért károsíttnak meg velök más felekezeti honfitársaink tanügyi érdekei?

S hogy a mi iskoláinkra nézve tett megkülönböz-tesések mily természetűek, mily következményűek le-hetnek: lássuk csak egy példából — Ex uno disce omnes!

A ki tudja, hogy mennyi függ a legtehezségesebb, legképzettebb egyennél is a határozó (névszerint érettségi) próbatéteknél attól, hogy azok-e vagy mások vizs-gáló tanárai, kik iskolai tanítói voltak, és a kiktől is-mertetvén, eshető pillanatnyi elfogultságból származó elégtelensége vagy be sem következhetnek, vagy kellő igazságossággal ítéltetnek meg: az teljesen átérti, mily nagy fontosságu azon eljárási különbség, melynél fogva a nemkatholikus hitfelekezeti iskolák növendékei érettségi vizsgálatán hitfelekezeti egyéniség praesideál s egyetlen egy állami vizsgáló biztos sem működik; míg a katolikus iskoláknál a kormány közege elnököl, vizsgálatra pedig (V. ö. 36. §.) legalább egy vizsgáló-biztos a kormánytól küldetik, ki katolikus, nemkatho-likus, keresztény, nemkeresztény is, elfogult, elfogulat-lan is lehet, mindenesetre idegen vizsgáló, kinek csak ottilte és vizsgáló tulajdonsága is megtéveszthetőleg hat, mindenesetre terhesebbé, nehezebbé teszi a vizs-gálatot a katolikus intézeti növendékre nézve s vég-kihatásában igazolatlan propagandát csinál oly intéze-tek hasznára, melyeknél ily idegen elem a vizsgáló tes-tületbe be nem jut.

A miniszteri indokolás (törvényjavaslat 25. 1.) azt mondja: „Miatán a felekezeteknek nemcsak iskolatar-tási joguk kétségbevonhatlan, de ők ezen jogukkal oly nagyszámu középiskolák föntartásával tényleg élnek is . . . azon jogot sem lehet tőlök megvonni, hogy saját intézeteikben alkalmazandó tanárokat maguk képeznek és képesítsek.“

S ezek értelmében a törvényjavaslat a követke-zőket tartalmazza:

68. §. Tanárképző tanfolyamot állíthatnak akár azon saját főiskolái, melyeken . . . bölcsészet-termé-szettudományi szakosztály van berendezve stb. stb. — akár a tanárképzés céljából különösen felállított böl-csészet-természettudományi szakosztályon.

69. §. A tanárképző-intézeteiken középiskolai ta-nárképesítő bizottságokat alakíthatnak.

70. §. Az ily intézeteiknél nyert tanárképesítő ok-levelek az államiak érvényével birnak. . . Az oklevele-sek akármely állami, valamint a többi középiskolákban akadálytalanul alkalmazhatók.

A mennyiben azonban a hitfelekezetek tanárkép-zése és képesítés módja meg nem felel a fentebbi fel-tételeknek, az általok saját hatáskörükben képesített tanárok csakis saját felekezeti középiskoláikban alkal-mazhatók. — (Kétségkívül anélkül, hogy emiatt isko-lájok megszűnnék nyilvános lenni.)

Mily nagyfontossága a felekezeti tanárképzés (melynél, a főforgó körülményeknél fogva, nézetem szerint semmi okunk nem volna repudiálni az állami felügyeletet) a katolikus egyházra nézve is: kevésből megérthetni anélkül, hogy szükséges volna odiosus tapasztalatokra (melyeknek kellemetlen adatai különben kezünkben vannak) hivatkozni. Tekintsük a dolgot nyugodtan, higgadtan.

Az egyetemi tanárok testületének működését sértés volna föltenni rólok, még inkább pedig állítani, — hogy az ő szellemi irányuknak s elveiknek nincs befolyása tanítványaik szellemi életének irányozására; de ha nagyon, a mint kétségtelenül van, miként kívánthatik az, hogy a katolikus ifjainknak a vallásukban való megerősítésére és az e vallás elvei szerint való nevelésére alapított középtanodák leendő tanárai a tudományosságuk és állásuk miatt is megkedvelt s figyelemben tartott egyetemi tanárainknak, (kik között sokan lehetnek, a kiknek meggyőződése, elvei, előadása a katolikus hit és az egyház elveitől és tanaitól gyakran nagyon elütnek, azokkal nem ritkán homlokegyenest ellenkeznek,) tanítása által megtévesztessenek hitökben, meggyőződésökben és oly tudományos irányba tereltesse be, mely katolikus tanodák tanárai köteleességszerű működésének semmikép meg nem felel.

Ezen föltevés, a fennálló concret állapotokat tekintve, semmikép sértő nem lehet az egyetemi tanároknak nézve; mert kérdezzük meg bármely, bár minden magyar egyetem tanárait egyenkint és összesen; — s egy karba olvadva fogják visszautasítani a nézetök szerint a tanítószabadság ellen intézett azon merényt, melylyel követeltetnék, hogy az egyetemi tanárok, p. o. csak a katolikus egyház elvei szerint járjanak el tanítói tisztökben, gyakoroljanak befolyást tanítványaikra.

De ismét ne merjen senki oly szűkkeblűséget vagy méltatlanságot föltenni akár a közoktatást vezénylő derék kormányférfiakról, akár a közoktatásra bármilyen módon mérvadólag befolyó közigazgatási vagy törvényhozási factorokról, hogy ők az országunk mindenkorinagylelkü alapítói által a hazai közművelődés céljaira a katolikus egyház és haza serdülő nemzedékének nevelésére tett alapítványokat, és az ezekben nyilvánuló magasztos hazafiúi szándékokat épen azon főbb irányukban, mely a vallásérkölcsei élet és jellem meg-alapítására és megszilárdítására irányul, meghiusítani akarnák.

Mindaz, mit eddig mondtam, kívántam: in thesi áll, de miként lehet ezt gyakorlatba venni? Van módja az egyháznak oly tanfolyamot s avval egybekötve a tanárvizsgálatot lehetővé tenni.

Legyen elismerve az elv, és mi tüstént részletes terffel lépünk föl.

Egyelőre is az iskolatartó szerzetes főnökök beadványának idevágó részeit, amennyiben az általam kifejtett nézetekkel összhangzásban vannak, pártolva, támogatva jogos kívánalmaikat figyelembe vétetni kérjük.

De el is tekintve azoktól: méltányos kérelmünknek kivételére a következőket vagyunk szerencsések igénybe venni.

„Állíttassék vissza az ily ügyeknek egész kiterjedésükben való tárgyalására az egykoron törvényesen fönállott intézmény.”

Maradjanak épségben a Király fővédnöki jogai; az alkotmányos közoktatásügyi miniszter szeméi előtt s helyes befolyásával működő azon testület, mely az Ecclesiastica és Studiorum Commissióban valaha fönállott: — s melynek a királyi Védur jogai régi gyakorlata fönmaradásával együtt még inkább kellett volna fönmaradni egy oly államban, mely uralkodó valást nem ismer, s azért az abból folyó jogok gyakorlata nem lehet hivatva.

A magyar egyház főpapjai és az esetleg Fölséges Védurunktól a Cultusminiszteriummal egyesült oktatásügyi miniszteriumnak, (melynek működésében hatásköréhez tartozik még a püspöki székek betöltése iránt is a Fölségének javaslatot tenni), előterjesztésére kinevezendő Studiorum Commissio kétség kívül birni fognak azon buzgósággal iskolaügyeik minél célirányosabb elintézésére, iskoláik jelességének biztosítására s tovább fejlesztésére nézve, mint a milyent tisztel a kormány s az ország a többi hitfelekezet vezetőférfiaiban. Hiszen alig nagyon egy a magyar püspökök közül, ki tudományokkal, iskolaügyekkel tüzetesen nem foglalkozott, maga tanár vagy igazgató nem hivatalkodott volna, sőt maga is alapító vagy alapítóknak — az elődök szellemében működő — utódja nem volna; s hazafiúi érzületünk tanusítására a nemzet szeméi előtt fekvő ezer alkalmak voltak és vannak. Iskolaügykezelő hivatásuk tehát talán helyet foglalhat azon mind tudományos, mind hazafiúi tekintetben derék és tiszteleire méltó férfiak mellett, kik nem katolikus atyánkfiai iskolaügye élén oly dicséretesen működnek.

S a kiket — bármilyen történék ama tervbe vett autonómiával — a Cultusminiszter előterjesztésére fölelevenítendő Catholica Studiorum Commissióba vezető Fölsége; kétségkívül szintén szellemileg, tudományilag, hazafiúilag képes, elvhü és valódi katolikus iskolai (bizottságunk) hatóságunk bizonyára meg fogja ütni kellő mértéket.

Miután ezekben az összes magyarországi kath. középtanodákra vonatkozólag nézeteimet előadtam: az Erdélyi Püspöki Megyét illetőleg, mely országos törvények és szászados joggyakorlat alapján kétségtelen joggal bir az erdélyi r. kath. középtanodák közvetlen igazgatására és vezetésére, és ezen jogot jelenleg gyakorolja is: az erdélyi r. kath. Status nevében 1882. jan. 23-án 248. szám alatt a magas képviselőházhoz intézett felterjesztését teljesen pártolom és az abban kifejezett kérelmet az alkotandó törvénycikkben érvényre juttatni kérem.

A részletekre térve át, a mondotak értelmében a következő módosítványokat ajánlom a t. bizottságnak:

A) Az I. fejezet 1. §-ban.

Az első kikezdés így hangozzék:

A gymnasiumok és reáliskolák:

1. vagy a vallás- és közoktatásiügyi miniszter rendelkezése és közvetlen vezetése alatt álló állami középiskolák.

Második kikezdésül ajánlom a következőt:

2. „Azon kath. középiskolák, melyek a kormány kezelésében álló katolikus tanulmányi alapról, vagy szerzetes-rendek által tartatnak fenn, s az apostoli király mint legfőbb védúr által behelyezett kath. tanulmányi bizottság közvetlen vezetése és a közoktatás miniszter felügyelete alatt állanak.”

És így az eddigi második kikezdésnek a száma változik 3-ra.

Az utolsó kikezdés így fog hangzani:

„A 2. és 3. pontban stb.”

B) A 2. §-hoz

„E szavak után: miniszter kezelt az általános iskolák „katholikus.”

E szavak helyett: Továbbá, a melyek kir. adomány fejében szerzetes-rendek által, tétessék: „Továbbá, a melyek birtokos szerzetes-rendek által.”

E szavak helyett: A törvényhozás e részben teendő intézkedéseig, tétessék: „Addig meg, a kath. tanulmányi bizottság, az apostoli Király mint legfőbb védúr által felállítatik stb.”

Egy második kikezdés így hangzzék:

„Az erdélyi rom. kath. középiskolákra nézve a jelen törvény VI. fejezetében foglalt határozatok érvényesek.”

Az idő rövidsége tekintetéből csak általánosan jelezhetem meg a következőket.

Ahol a törvényjavaslat tövénél a hitfelekezetek főtartományai említettek, mindenütt a mondottaknak megfelelően tétessék még: „illetve a katolikus tanulmányi bizottság.”

Szintugy egyes fejezetekinek és paragraphusok kitételei a mondottak értelmében módosításosnak: p. o. és kiváltság a IV. fejezetnek az állam rendelkezése alatt álló középiskolákra és az azoknál alkalmazott tanítók állami tisztviselői minőségére vonatkozó rendelkezései: ugyminát a melyek az 1. §. új 2. pontjában megjelölt iskolák tanáira természetesen nem illesek.

Budapest, 1902. évi február 9-én

Dr. Haynald Lajos, a. k.
országgyűlési elnök.

T A R S I A.

Dávidnak hálája és kenyörgése a 39-ik zsoltár nyomán.

Nagy szorongatásaim közt

Várva vártam Istenem,

Hogy kimentsen a veszélyből,

Melybe dönté ellenem.

Szent neve dicséretére

Dalra nyilék ajakam,

Mert kegyelmét lava rajtam,

Félni fogják őt sokan.

Boldog az, ki benne bízva,

Itt alant szerinte él,

Balgaság után ki nem jár

Töle életet remél.

Vajha elbeszélni tudnám,

Számtalan csodáidat;

Ámde elmém fel nem éri,

Végtelen hatalmadat.

Kedves áldozat neked csak

Engedelmes szív lehet,

Szent akarodt mivelve,

Ellenem ki sem tehet.

Mindenütt hova szavam hat,

Hirtelen kegyelmedet,

És gátlad megsemmisítését,

Fölvidítja léteimet.

Lelkem a jövőbe nézve,

Látja szenvedésemet.

Ámde Istenem velem van

És ki bánthat engemet?

Számfeletti vetkemnek

Büntetési sujtanak

Szárnyaid alá vonultam

S ellenim hátrájanak.

Vesztemen kik ujjogattak

Szegyenisd meg azokat,

S kik keresnek bizalommal,

Add szabadulásukat.

Koldus és szegény fiad kér,

Istenem, oltalmazóm!

Hogy segélyed meg ne vonjad,

S végre légy jutalmazóm!

Ferenca K.

A divat üldözöttjei.

Elbeszélés, K. Prótástól.

II. A tüzoltó-egyleti bál.

(Folytatás.)

Mig jóllét és boldogság fűszerezik éltünket, azalatt a nyomort, szenvedéseket csak nevükről vagy szívünk szánszó részvételéből ismerjük, magát pedig a jóllétet is nem tudjuk eléggé becsülni. Azonban forgó viszontagság járma alatt nyögünk. Ki tegnap a pompa és örömek legerősebben evezett, lehet, hogy ma nyomor és inség közt — mint valamilyen hajótörést szenvedett — csak a kétségbeesés tusájává válik. Nehéz küzdelem ez. Gyenge lelkeket egészen lesújt a megszabadulás minden reményéről lemondva, öngyilkos szándékkal taszítják el maguktól az egyetlen mentő deszkát is, mely őket talán megmenthette volna s így a küzdelemnek már első perczeiben is desperálnak. Mert tán nem szoktak volt szenvedésekhez. Így járnak azok is, kik hirtelen esnek jóllétök magaslatáról az inség karjai közé. Mivel eddig nem ismerték mit tesz szenvedni: lemondanak a küzdelmekről, vagy ha a türelem fegyverével szembe is

Folytatás a mellékleten.

szállnak azokkal: de e harez igen rettenetes rájuk nézve. Ennek örömei annál savanyubbak, minél édesebbek valának a mult örömei, melyeknek igazi értékét rendszeren akkor fogjuk fel és érezzük, midőn megfosztattunk tőlök. Jól mondja valaki, hogy a gazdagságot a koldus, és a ruhát a mezitelen tudja legjobban becsülni. Miért? Ők érzik igazán mi különbség van a *vagyon* és *nincs* között és mi az a hiány? Innen van az, hogy szenvedéseink között talán az a legélesebb, melyet a régi jóllétünkre való visszagondolás okoz. Innen van az is, hogy míg a fény és boldogság karjai közt éldelgők dicsénekeket zengenek, a pásztorok, halászok, földművesek stb. megelégedettség- és boldogságáról: addig ezek epedve tekintgetnek a paloták magas ablakai felé, de azért míg ezek örömet vállalkoznak szerepcserére: a költő csak verse szép szavaiban gyönyörködve, csak nagy nézőn támlán, élve be magát azok sorába: mert ez csak a költészet s nem a való élet könyvében található fel s egy jobb élet iránti reménység eszméjével is ellenkezik.

Ily szeszítő gondolatok ábredtek Valeriában, midőn Göndi előtte referált a bátról. Eszébe jutott multja, melyben minden kívánsága teljesült, szeméi elé tárult a jelen sivársága, előtte állott a jövő, melyet kesergő képzelete ijedelmekkel töltött be! Ha szülei betegnek nem is hazudják, de eme gondolatok maguknál a leghevesebb testi fájdalomknál is égetőbbek voltak, mert azok lelki fájdalomból származtak, melyet okozott: szakítás a multtal. És ezt eléldézte a szegénység miatt többé már ki nem elégíthető *divatköröség*, mely manapság nem csak Valeriát tette rabjává, hanem rang és vagyoni helyzet különbség nélkül méteiyez átkos körözlemével. Ugyan is bár Valeria egy nő valódi műveltsége és szépségével is birt, de egyszermind korán erőt vett rajta a divat gonosz szelleme, melynek mindaddig tömjénezett, míg apja beállott szegénysége szenvedélyét nem annyira kiirtá, mint inkább a kielégítés lehetőségét megsemmisítette. Azért élete a ki nem elégíthető divatos szenvedélye miatt valóságos szenvedés lett, mert minden szenvedély épen azért az, mert szenvedéssel bír. Ki valamely szenvedélynek rabja: mindig töpreng, furdoszik, módot és eszközöket keres, hogyan elégíthetné ki magát. Nyugtalanlanná, izgatottá teszi az embert még akkor is, ha ki lett elégitve, — de legtöbb szenvedést okoz, mikor nincs mód, alkalom s remény is, hogy magát kielégítse. Az ember ilyenkor egy veszedelmes szörnyet hord keblében, mely mindenkor marcangolja, üzi, kergeti az élv után s mint fáj, hogy sikertelen! A buja szenvedélye miatt akkor szenved leginkább mikor egészen kieleitte magát; a részeges, midőn vagyonát és hitelet vesztve — schol és senkitől sem kap, mivel torkát izgassa; a kártyás — midőn ültelyéből felkelve, ezimborája előtt látja ragyogni aranyát; a a divatkoros, midőn viselkedésében régi társai vagy társnőitől egészen elmaradva látja magát. És ez a nőknél szokott a legnagyobb mérvben mutatkozni; mert a nő, mint sok egyebben, úgy a szív érzelmei- és indulataiban is a végleteken jár; nála leggyakrabban találkoznak a szélsőségek. A Mártha és Mária azellem forró szeretet és engesztelhetlen gyűlölet, mély alázat és egetverő gőg, szepőlötlen er-

kölcsök s elvetemült aljasság stb. a nőknél gyakran szokták felváltani egymást. És a divatnál is míg sokan a nemes egyszerűség takarékos elve mellett szeretnek maradni, mások s tán ezek legtöbben csak annak szeszélyeit s veszélyeit követik. Fájdalom! Valeriát is nem szinlelt betegégre, hanem emez átkos köröség bántá, ennek ki nem elégíthetése szomorítá, e tünteté fel még Göndi előtt is úgy, hogy betegnek vélt kedvese iránt a részvét legsajnálkozóbbi érzetével viseltetett. Nem volt bátorsága, de szégyenlette is bálból való távoilote ez igazi okát Göndi előtt felfedezni, tán úgy gondolkodván mint szülői, hogy t. i. Göndi vagyonért szereti; azért folytatta a szinlelést, mi jelleméből sokát von le. Ez így volt; mert minden szenvedély rendszeren bűn is, a bűn pedig hazudni s szineskedni nem szégyenli. Sok példát mutat fel erre az élet. Látsz uton-uttfőlen mily gyasúba borult nőket. Gondolod: e gyász a szív bánatos szomorúságának kinyomata. Csalódlod, mert azon szomorú érzésűket kesergik, hogy a papa vagy mama többé nem teljesíthetve divatszomjas kívánságaikat, a gyászfátyolt vetik a czifra divatu szalonos multra. Valeria épen ezt nem tetta: ő szineskedő lett ő is.

Göndi részvéte kifejezése s a bál történetének elmondása után távozott. Gondolta, hogy ezzel vigasztalást nyújtott kedvesének. E gondolat enyhített bus leküldetés.

Valeria eme szineskedő viselete valóságos keserűláss volt kedvese nemes részvétének. De végig kelle járznani szerepét, mert félt a való felderítésének reá nézve állólag sújtó következményeitől. Pedig ha tudja és meg van győződve Göndi tiszta szerelméről, mely csak viszonszerelnet ohajt, talán feszintébb lesz.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— Áttérés a rom kath. egyház keblébe.

Mig némely s fájdalom! magyarhoni lapjaink legtöbbjeinek hasábjain a napi renden levő cikkek mellett legtöbbszörre farsangi zajos multságok, koszorúk, táncszélyek, korosolya-egyleti s álarcos bálók s egyéb efféle vígalmak lehetségek vannak az olvasó szemé elé állitva: addig bátor leszek én a „Közművelődés“ szives olvasóit egy, a hitélet köréből vágó, anyaszentegyházunkat érdeklő s az *alsócsernátoni* rom. kath. templomban jelen év január hó 22-én, vizkereszt után III. vasárnapon végbement, külpompájában nem is annyira nagyszerű, mint inkább hit- és erkölcsi életünkre nézve nevezetes mozzanatoeskáról tudósítani. Mert hiszen, ha a világ tudomásul veszi több rom. kath. papnak az anyaszentegyház kebelétől való — reánk katolikusokra nézve megdöbbentő, reájok nézve pedig könnyelmű elszakadást: illő, hogy tudásul vegye azt is, hogy az ily apostatak helyét az isteni gondviselés időről-időre új, — az anyaszentegyháznak, mint édes jó anyának emléjére visszatérő hívőket pótolja.

Extra Ecclesiam non est salus! Ezen igazságot tartotta szem előtt a kézdi-mártonfalvi négy, már érettkorú (35—50 éves) egyéniség, kiket nevezett napon az alsó-

csernátoni rom. kath. lelkész, az ev. ref. vallásról a róm. kath., mint egyedül üdvözítő egyház keblére vett át.

Lelkész rövid, velős és világos szavakban elboszélván Lutter és Kálvin sértett barát büszkesége és házasadhatnámsága által előidézett nagy egyház szakadásnak szomorú történetét s érzékenyen tolmácsolván az édes anya keblére mért későbbi éles döféseket: a már kellően megtörtént előkészítés után felkérte az új hívőket a hitvallás letelésére, a mi közöttben tartott égő gyertyák lobogásánál, mint a hit világának fényes jelénél a hitvallók és jelen volt hívek lelki üdve és épülésének nem kevésbé fontos emelésére meg is történt. Ezután ünnepélyes komolysággal kérve kérte az új hívőket, hogy legyenek Isten és az anyaszentegyháznak jámbor, hü, odaadó, szorgalmas és hitbuzgó gyermekei, hogy igaz hittel keblökben, tiszta szeretet — és csüggedni nem tudó reménységgel szívékben örekedjenek Isten és az anyaszentegyház parancsainak szoros meg- és szemelött tartására, kivált az anyaszentegyház negyedik parancsának minden katolikus hívőjéé megőrzésére, ha azt akarják, hogy Krisztus ő bennük, ők pedig Krisztusban lakozzanak és örökké éljenek!

Ennyiben áll hitéletünkre vonatkozó tudósításom. Adja Isten, hogy az új hívők Isten anyaszentegyházában való testi és lelki munkálkodásának jutalma az örök üdv legyen, a lelkész ur pedig ily szent ténykedések által s ily vegyes felekezeti községben minél több lelki örömet élvezhessen!

Verus.

Irodalom.

— „A Tizparancsolat és századuk“ Irta Dr. Karsch Lollion. I. kötet. 8°. Nagy-Várad. 1882. I—VII. és 263 l. Ára 1 rnt 80 kr.

Nemrég lehetett olvasni egyik tekintélyes napi lap (Pesti Napló 1881. decz. 19. sz.) hasábjain azon böszöt, hogy „a vallásosság ellensége az egyháziak körében mutatkozó indifferentismus, a vallás kérdéseinek minden mélyebb, miveltebb s tudományosabb tárgyalása iránt, a minek kétségtelen bizonyítéka, hogy egyik felekezeti papsága *sem képes* egy életrevaló theologiai irodalom ápolására és fenntartására.“ Ezen a kath. egyház irodalmi téren minden tájékozottságot nélkülöző s egy tényeken nem alapuló nyilatkozattal szemben jól esik szemlélnünk a tudületet, melyet theologiai irodalmunk a kiválóbb erők lankadatlan buzgalma folytán nyert. Főelőleges is ezen esakis hangozott rossz akaratról tanuskodó vád hosszas czáfolásába bocsátkozni, nyílt tények hangosan szólnak ellene s Karsch fent említett munkája is bizonyíték részünkre, hogy a vallás iránti közömbösség az egyháziak körében nem létezik s a képtelenség „egy életre való theol. irodalom ápolására“ nem oly nagymérvű, mint azt sok kathedrai böke a gyöngédebb érzelműekkel elhitetni szeretné. Szerzőt, mint előszavában említi, épen az erkölcsi hanyatlása megingott vallási meggyőződés indította e műve megírására s azokkal szemben, kik a modern epikurismus apostolaiaként a lelkiismeret szózatát elnémitani és a kőtáblákat, melyekre Isten akarata van írva, porrá zuzni akarják, megmagyarázza Isten akaratát, a mint az részint önmagunkban, ré-

szint kívülünk tételes alakban megörökítve van s mely ellen rugdalózni esztelenség az eszes teremtmény részéről!

E célja elérése végett általános ésszerevételeket I—V. pont alatt 49 oldalon bocsát előre, melyeknek elsejében (1—9 lap) előadja *Isten akaratát velünk és ezen akarat nyilatkozásának kettős módját*. Isten ugyanis azt akarja, hogy boldogok legyünk, vagyis, hogy az örök boldogság elérhető az ember célja; e cél pedig Isten akaratának teljesítésétől van feltételezve, mely akarat *bennünk és kívülünk* nyilatkozik. Bennünk a lelkiismereti törvény, kívülünk a tizparancsolat által. Szerző kifejti, hogy Isten gondos atyaként lelkünkbe véste kitörölhetlen betűkkel ugyan törvényét, de mivel szabadsággal ruházta fel az embert s így ezen szabadságánál fogva az ellenkezőre is elhatározhatja magát, már az első ember párt tilalom alakjában is visszatartani törekedett a kárhozatos engedetlenség esélyeitől és annak siralmas következményeitől. Hogy mi történt e tilalom daczára azt mindenki jól tudja s ki ne éreztette ennek következményeként a szomorú örökséget önmagában? . . . Épen ezen szomorú a bűn által megrontott állapota az embernek kívánatossa tette, hogy Isten *külsőképen* vagyis tételes törvény által minél gyakrabban nyilvánítsa akaratát. Így látjuk, hogy Isten már Noé által határozott tilalom és törvény alakjában nyilvánítja akaratát! S miután mindennek daczára is az ember nem legnagyobb része nem kerülhette ki a tékozló fiu sorsát . . . midőn a világ már-már veszendőben volt, joga haragjának jeleül, vállamlás és menydörgés közt újból megszólal és Mózes által két kőtáblára írva hirdeti ki az üdv népének ugyanazon szent akaratát, melyet a teremtés pillanatában az ember lelkébe vésett volt.

A II. pont alatt (10—17. l.) *a tizparancsolat sorsának történeti áttekintését adja* Krisztusig kimutatva, hogy Jakob ivadékának egykoron virágzó államisága annál inkább közeledett végbökéséhez, minél inkább kezdtek Izrael fiai elméletben és gyakorlatban ez isteni törvény ellen tusakodni! Ok ismerték a törvényt, hót betűit, gondják volt arra, hogy azt szüntelen testi szemek előtt tartásák, de szellemebe behatolni és azt hasznukra fordítani nem igyekeztek. S mi let ennek természetes következménye? hogy Izrael az irrott törvény daczára *sem volt* erkölcsösebb a pogány népeké s így az ember nem erkölcsi tekintetben ismét a tönk szélére jutott. Azonban ugyanazon hatalmas Isten, ki a tengernak parancsol, hogy az medreben nyugodjék; ki visszazsallítja azt, midőn reitenti borzalommal kiemelkedik ágyából! visszaparancsolá az erkölcsi rend korlátai közé az erkölcsi életnek a szenvedélyek által felzaklatott hullámaint is. Hogyan? . . . Egyszülött fiát adá, hogy minden a ki ő benne hisz, el ne vessen, hanem örök élete legyen. Alttal kiegészíté az ő szövetségi törvényt, atyai akaratának elvülhetlen jogait még egyszer és utoljára követeli tőlünk önmagunk saját jóllétünk érdekében. A tizparancsolatot ismételve megerősíti és szentesíti s Izrael téves magyarázataitól megtisztítva abszolút tökélyű színvonalra emeli, midőn az ellenség szeretetet mint magasabb eszményiebb valamit mutatja be nekünk. S ekként a maga tökéletességében kinyilvánított isteni akaratot azon az apostolokra épített egyház kezébe tette le megőrzés és csalhatatlan magyarázat végett, mely felett a Szelélek örködik

A III. pontban (18—27 l.) kifejti szerző, hogy a *mit Isten a tizparancsolatban akar, saját jóllétünk érdekében akarja*. A tizparancsolat ugyanis nem sürget egyebet, mint szeretetet Isten és felebarátunk iránt; nem tilt mást mint a mi az igazságos szeretettel ellenkezik. Nevezetesen a három első pontnak Isten ismerete, tisztelése és szeretete a tárgya, a többi hét pedig a felebaráti szeretetre vonatkozó utasításokat tartalmazza az élet mindennemű viszonyaiban. S a mi az egészben legnevezetesebb e két főparancsban ép úgy, mint azoknak bővebb magyarázatában a tizparancsolatban, semmi olyat nem kíván tőlünk Isten, a mi nem saját javunkra szolgálna; ellenkezőleg mindenben arra törekszik, hogy attól visszatartson minket, a mi kárunkra szolgál. Ezt szerző minden egyes parancsot részletezve a legvilágosabban s így minden józanul gondolkodót meggyőzően mutatja ki.

A IV. pontban (28—37 l.) bebizonyítja, hogy a *Teremtő akarata feltételezi a teremtett akarat szabadságát, a melynek tényleg híriokában vagyunk*, kimutatja a materialisták ide vonatkozó tanának helytelenségét és felsorolja azon döntő okokat, melyek akaratunknak minden külső és belső kényszertől ment szabadságát bizonyítják, hogy eként az ember teljessz szabad tiszteletének, a miért is azok erkölcsi megbírálás alá esnek.

Az V. pont alatt (38—49 l.) kifejti, hogy *az isteni törvény megszegésének természetesen következménye a bűn és a büntetés*. Emberiség vége a dolgot a cselekvő ember nem tanúsíthat különböző magatartást bármely emberi törvény irányában, mert ellenesetben annak szigorát egész mértékben élvezi. Így áll a dolog Isten törvényeivel szemben is. Minden embernek el kell magát határoznia vagy a tizparancsolat szerint vagy az ellen tennie. Mihelyt azt megszegi a szomorú tudat, hogy az isteni akarral meghasonlott, bűn sulyként nehezedik rá, minek büntetését már eleve érzélelki meret furdalásában.

Ezen általános bevezető értekezések után melyeket világos és mindenkit legyőző érvelés jellemez, szerző az egyes parancsokat fejtegeti és pedig a jelen kötetben a három első.

(Folyt. kov.)

— **Aláírási felhívás.** Alulir részint megjelent, részint nyomtatlan műveimből „**Vegyés hangok**” című elát egy kötetesekét állítottam össze. E műveimről felhívásokról: az értekezéseimre csak aláírási felhívást bocsátok közre, mert az előfizetési felhívást — illetőleg művem megjelenését és árt. t. cz. kiadójom számára részem függővé.

Művem terjedése 200 old. (100 nyolczadiv) leent, emellett pedig „**Vegyés hangokat**” adék, jelezni akarva ezzel tartalmát. Feltehetőleg magakét benne: a komoly pedagógus és pszichológus, a szenvedélyek rajái, a kesergő szenvedő, a busongó poeta és a nevező humor stb. — Külön-címvel alatt. Ezért művem **Vegyés hangok**. Hogy aztán le-vagy felhangolja reménységbeli olvasóimat: a beltartalmon kívül sokat függ attól is: milyen kótázása s milyen kedélyhangulattal olvassák. De ezek megtörténhetése művem megjelenésétől függ.

Bátor vagyok tehát „**Vegyés hangjaimat**” a t. cz. közönség szives pártolásában ajánlani. Különösen pedig kedves kollégáim, barátam s az ifjú szív nemes jóakaróit kérem: kegyeskedjenek művemre minél számosabb aláíró gyűjteni s legalább folyó évi márczius végéig szükséges tájékozás végett hozzáim küldeni. Csik-Csatószege, (u. p. Csik-Szt-Márton) 1882. febr. 8. Kovács Gyárfás. káplán.

— Megjelent és beküldetett: „**A reménység könyve**”. Irta Marschal V. apostoli hitküldér. A XI. kiadás után fordították Bergmán József és Buza Sándor. Második kiadás. Ára 1 frt. Buza Sándor tulajdona.

Kapható ugyan ő nála Szatmárrt. — E jeles művet, mely az eredetiben II. és magyar fordításban 2. kiadást ért, nem tartjuk szükségesnek részleteiben is reclaimszerűleg kiemelni, csakis melegen ajánlhatjuk t. olvasóink figyelmébe. A kiállítás meglepően csinos és izléses, mely bármely kézi könyvtár díszére válik.

— Megjelent: „**Jézus sz. Szíve Hírnöke**”. Vallásos havi folyóirat. Tizenhatodik évfolyam. 1882. februári füzet. Szerkeszti Molnár János Esztergom-vízivárosi plébános. Ára 2 frt. Tartalma: Jézus sz. Szívéhez. (Költevény). A sz. Szív dicsősége: A sz. Szív átlatosság mivolta. A sz. Szív választottai: Sordevol grófné. A sz. Szív örömei: Jézus sz. Szívének irodalma. A sz. Szív fájdalmai: A mai kor nevelése. A februáriusi fő imaszándék. — A második iv: A „Jézus sz. Szívének diadala korunkban” című munka 8. ive.

— Megjelent: „**Uj Magyar Sion**”. Egházairodalmi folyóirat. Tizenharmadik évfolyam januáriusi (145) füzet. Tartalma: Hittani csodabogarok. Irta Herkó Péter. — A hittani pálya és a papnöveldek Franciaországban. Freska A. tol. — Levél Chinából. — Hegyi séták Várnától. — Irodalom és művészet. — Vegyesek. Szerkeszti Zádori János Esztergomban Ára: 6 frt.

— Megjelent: „**A házibarád**” szépirodalmi képes lap népnék számára. Szerkeszti Mártonffy Frigyes. 10 füzet 1 frt. 50 kr. 20 füzet 3 frt. Kapható Bensinger Zsigmond kiadóhivatalában Bécsben I. Maximilianstrasse 3.

A napi események köréből.

— Főpásztori adomány irodalmi célra. Dr. Fogarasy Mihály főpásztor urunk ó Nagyméltósága hiven eddigi nagylelkűségéhez az irodalom ügyét magas pártolásában kívánta részesíteni s az „erdélyi rom. kath. irodalmi társulat” alapítókéjének gyarapítására 500 frtot kegyeskedett adományozni, mely adomány annál mélyebben érzett hálát ébreszt a társulat ügyeit vezetőik szívében, minél nagyobb fáradságot és aggodást igényel mai napság az irodalom érdekében föl vállalt föladatak megoldása és kötelezettségek teljesítése. Fogadja ó Nagyméltósága ezen kegyes támogatásért a fű kegyelet és hódoló mély tisztelet kifejezésül a leg-tisztább halaköszönetet a társulat nevében.

— Jótékonyág. Főpásztorunk Dr. Fogarasy Mihály ó Nagyméltósága a deményházi lelkésznek 100 frt, a buzaházi kántornak pedig 20 frt segélyt kegyeskedett adományozni.

— Kinevezések. Imre Károly türi lelkész szentegyházasi Oláhfaluba lelkésznek, Pandur Márton pedig Fürbe ideigl. lelkésznek neveztetett ki.

— A gyergyó-szenmiklósi lat. szert. lelkész választására f. évi márczius 6. napja tüzeit ki.

— Császári és apostoli királyi felsége, f. évi február hó 3-án kelt legf. elhatározásával, a csehországi veres csillagos keresztrendű, a budai kir. várban lelkészet ellátási kötelessége aól, valamint a szt. Zsigmondról nevezett prépostságtól és a sz. István király jobbának őrzésétől kegyelemből felmenti, és egyszerűs mind legk. elrendelni méltóztatott, hogy a nevezett plébániára s vele együtt a szent István király jobbának őreivé, ezenul csak magyar honpolgárok, kik a magyar világi clerus tajjai, hozassanak a mindenkori helyi ordinarius által javaslatba.

— A közoktatási bizottság albizottsága a meghívott szakértők közreműködésével megkezdette a középiskolai törvényjavaslat tárgyalását. Nevezetes momen-

tum volt dr. H a y n a l d Lajos kalocsai bibornok-érsek ó Emtja előterjesztése, mely erélyesen védi a katolikusok autonómiáját az iskolai ügyekben; majd február 10-én személyes felszólalása a javaslat 2. §-ával szemben. Ó Emtja a püspöki kar nevében kívánja, hogy a miniszter kezelése alatt lévő alapok „katolikus” szóval jelöltesse meg; megjegyzi, hogy a szerzetesek nemcsak a „királyi adomány” fejében látják el iskoláikat, hanem magánosok alapítványaiból és saját szerzeményeiből is; ellenzi, hogy a törvényhozás leendő intézkedésére történjék hivatkozás, s e helyett azt kívánja tételni; „addig, a míg a katolikus tanulmányi bizottság az apostoli király által felállítottatik.” — A 3. §-nál a szakértők általánosságban nyilatkoztak a gymnasium és reáliskola állapotáról, az egységes középiskoláról, a reáliskolák tantervéhez szükséges reformálásról. A nyilatkozók nagy többsége szerint a gymnasium és reáliskola fentartandó. Nevezetes Szász Károlynak, a kormányképviselőjének azon nyilatkozata is, mely szerint a miniszterium megvitatta a gymnasium 9-ik évfolyamának kérdését, de azt nem találta elfogadhatónak; inkább az egyetemi tanfolyamnak egygyel való meghosszabbítását tartja célszerűnek.

— Az angol birodalom területén van 10 millió katolikus, 17 érsek és 100 püspök kormányzása és 10,000 áldozár lelki vezetése alatt.

— Poroszországban 1875-ben tehát a kulturharc virágzása idején, összesen 35 ó-katolikus hitközség volt 22 lelkésszel s 17,674 lélekkel, kik közt csak 6143 volt sui juris egyén. Oly óriási erőfeszítés mellett, melyet a hatalmas német birodalom a katolikusoknak Rómától való elszakítása mellett kifejtett, ez az eredmény is sajnos ugyan, de bizony csak csekély. Azóta az ó-katolicismus csillaga messze lehanyatlott. Ármin röpké szava rajta is teljesült: Pro Nihilo.

— Mennyi köszönet fogyasztnak el évenként? Hull tanár közelebből kiszámította, hogy az átlagos évi köszön termelés 289 millió tonnát tesz. Ebből Nagy-Britannia és Irhon 134 millió tonnát termel.

— Amerikai élelmesség. Tán egyik világrész sem oly gazdag vízuhataokban, mint Amerika. Alig hiszszük, hogy van olvasóink között csak egy is, ki leírásból ne ismerné a Niagara zuhatagot, melyen percenként 225 ezer köbméter víz folyik alá; ne higyük azonban, hogy a praktikus amerikaikat kielégíti a gyönyörű látvány szemlélése, nekik csak az szép, a mi hasznot hajt s rég török fejüket azon, miként lehetne ezen óriási vizerőt értékesíteni? Végre a terv elkészült s már a legközelebbi jövőben tényé fog válni. E szerint a zuhatag előtt három forganyt (turbin) fognak felállítani, melyeknek hajtásához maga a vízeses szolgáltatja a szükséges vizet. Egyelőre csak elenyésző csekély része fog értékesítettetni a roppant vízuhata-

knak, mely az esési magasság tekintetbe vétele mellett három millió lóerőt képes szolgáltatni a lakosság gazdasági és ipari szükségleteinek fedezésére. A Niagarán kívül jelenleg hét zuhatagnál vannak működésben a forganyok, melyek 75,000 lóerőt pótolnak; miután azonban ezen erőt három irányban lehet egyszerre kiaknázni, rövid idő múlva 225,000 lóerőre fokozzák.

— Reklám. Newyork utczáin közelebből egy óriási hirdetőmenyt hordoztak, melyre öles betűkkel a következő szavak valának fölpingálva:

Arthur elnök meggyilkoltatt,

(volna)

a kellemetlen időjárás által, ha testén nem hordaná az N. czég által készített, kitünő minőségű gyapju inget.

Ezután következnek az ingek ára és a gyáros neve, üzlethelyisége, stb. („B. H.”)

— Anglia gyémánt jövedelmei. A kimberleyi patahivatal közzé teszi ama gyémántok értékét, melyeket 1878-tól 1880-ig kiástak. E szerint a jövedelem 1878-ban 2,672,744 font sterling, 1879-ben 2,846,631 és 1880-ban 3,367,897 font sterling volt s így három év óta 695,153 font sterlinggel (6,951,530 forint) szaporodott a jövedelem. A kelet indiai gyémánt bányákban 22,000 benszült és 17,000 angol munkás van alkalmazva.

— Kigyó marás ellen igen hathatós gyógyszer a *hypermagnam-savas* káli injectiója vagy a *könény-hyperoxid* tíz százalék élenyvel vegyítve, a kereskedésben is kapható. Ezen szerek a megmart helyhez lehetőleg közel fecskendeztetnek a Pzawaz-féle fecskendővel a bőr alá.

— Haladunk. A „Pharmacie splendide” című, pazar fényvel kiállított párizsi gyógyszertárat telefon összeköttetésbe hozták a Grand-Hotellel, a Hotel du Louvreal s még több elsőrendű szállodával. Sürgős esetekben tehát telefon útján rendelheti meg az orvos a készítendő orvosságot, s míg a küldöncz elmegy a gyógyszertárba, addig már készen is találja az.

— Ó-kori böcszeszek nyilatkozata a tánczról. Plátó azt hiszi, hogy a táncz eredeti oka nem egyéb, mint következménye az állatoknál az ugrás iránt mutatkozó természetes hajlamnak, mely az embernél a dallam és ütem iránti érzékkel párosul. Arisztoteles így nyilatkozik: Tánczoló egyének bizonyos kimérf s ütemes mozdulatok által visszatükröztetik az emberek erkölceit, szenvedélyeit és cselekvényeit. Plutarch azt állítja, hogy a táncz összefüggő bonyadalma különböző mozdulatoknak és szüneteknek, épen úgy, minthogy a harmonia különböző hangokból s azok közti szünetekből áll.

— A gyulafehérvári róm. kath. gymnasium ifj. *segélygyulete* ez idén is jelentékenyen gyarapodott s tőkéje meghaladja az 1500 frtot. Az alapszabályok értelmében segélyezésre és az egyet irodalmi céljaira fordítandó összeg a jelen évben 86 frt 25 kr. volt. Ebből 76 frt 25 kr. szegény, de jó viseletű tanulók közt kiosztott, 10 frt pedig pályatétel jutalmazására kiszakított. A kiosztást irányadó beszéd mellett a tanártestület jelenlétében *Biró Béla* igazgató febr. 17-én élénk érdeklődés és lelkesülés közt eszközölte, ugyan-ezen alkalommal a következő pályatételt is: „Katalina jellemzése Ciceró beszéde nyomán” kihirdetvén.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁZ, CSERNI BÉLA, FÁBIÁN SÁNDOR, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorsajtóján Gyulafehérvárról (Klúger B.-nál)